

"להוציא ילד בגיל חמש מחוץ לביתו זה דבר הרטני. אם הוא שגוי, אלף פסיכיאטרים לא יעזרו אחר כך" צילום: ויזואל

(התשן תמוז קודם)

בימים אלו שוקלים תמר ובעלה לתבוע את פקידת הסעד, את הממונים עליה ואת משרד הרווחה.

תסקירים נסתור

בנובמבר 2002 הגישה ועדת גילת את מס' קנותיה לשר הרווחה דאז, שלמה בניזרי. הוועד דה הוקמה בשל ריבוי תלונות הורים שילדיהם הוצאו מחזקתם, ונתבקשה לברוק בין השאר את ועדות ההחלטה, כ-200 במספר, הפועלות ברחבי הארץ ושבתמכותן להמליץ לבית המשפט על הוצאת ילד מרשות הוריו.

כ-25 המלצות מופיעות בסיכום עבודת הוועד דה. רובן נוגעות להגדלת המעורבות של הקטין ומשפחתו בהליך המתקיים בוועדה, שתכליתה בידור הסוגיה של הוצאת ילד מרשות הוריו, הג' דלת השקיפות של הנעשה בתוך הוועדה, הגדרה בחקיקה של הרכב הוועדות, הקמת נציב קבי' לות הורים, צמצום פרק הזמן המותר בין הוצאת ילד מביתו בצו חירום ועד לקבלת אישור על ידי שופט משבעה ימים ל-48 שעות, כינון ועדות ערר שידונו במקרים בהם יגישו ההורים ערעור על הרכב או החלטות הוועדה ועוד.

מסקנות הוועדה היו, למעשה, כתב אשמה חמור נגד ההליך הקיים בישראל, אלא שבגלל חילופי השרים במשרד הרווחה לא הפכו ההמל' צות להוראות, ולמעשה נקברו תחת בירוקרטיה פוליטית ומציאות מתמשכת של התעלמות מה' מצב הקיים.

"העניין המטריד ביותר הוא הפגיעה במשפ' חות", אומר ד"ר צבי גילת, מי שעמד בראש הוועד דה. "אלו אנשים שפונים לשירותי הרווחה בבקשת עזרה, העובד הסוציאלי הוא המושע שלהם. הם מספרים לו את מצוקותיהם, את כאבם, בתקווה לקבל סיוע. העובד הסוציאלי הזה יישב בוועדת ההחלטה, יספר שם את כל מה שמע - תוך הפרה בוטה של ההיסטוריה בין מטפל למטופל - ועל סמך זה יוציאו את הילד מרשות הוריו. כל מה שאמר ההורה בחדרי חדרים בדם לבו יצוטט בתסקירים ובחוות הדעת שימליצו להוציא מידי את הילד".

זאת הייתה התחושה של אלונה (שם בדוי), שכבר לא מגדלת את שלושת ילדיה הקטנים. בת השנה נשלחה ל"משפחה מארחת" באחת ההתנ' חלויות ביהודה ושומרון, וכן החמש ובת השלוש שוהים אצל אמה בעיר אחרת, לאחר שהוצאו מחזקתה לפני מספר חודשים. היא אם חד-הורית שאינה מקבלת מוזנות מאבי ילדיה, וכשהרגישה, מיד אחרי לידת בתה השלישית, שאינה יכולה לשאת בנטל הכלכלי, פנתה לשירותי הרווחה. "עם ההורים שלי אני מסוכסכת, והילדים הם כל מה שיש לי בעולם. אנשי הרווחה היו מקור הת' מיכה היחיד שהיה לי, היחיד שמסכתני עליו".

רק בדיעבד הבינה שהייתה צריכה לשים לב שזה מה שהולך לקרות: "העובד הסוציאלי הס' ביר לי שכדי לקבל סיוע, כדי שהילדים יהיו כל יום במסגרת עד שש בערב, חייבים לפתוח 'תיק נזקקות', ולשם כך עליי להגיע לבית המשפט. בערב שלפני המשפט הוא הגיע אליי וסיפר לי בשמחה שהם 'השיגו ריון בשבילי', ואו התחיל לשאול כל מיני שאלות שנראו לי חתרניות".

מה למשל?

"הוא שאל: 'נכון שקשה לך עם הילדים?' ורצה לדעת מה אני עושה כשהבן שלי כועס ובוטע בי. אז אמרתי לו שלעתיים רחוקות אני נותנת לו פליק כשהוא מתנהג ככה. הוא שאל: 'מה היית עושה אם היל' דים היו עוברים לבית אחר?' ואני אמרתי לו מה פתאום הוא שואל אותי שאלות כאלו, ואז הוא הס' ביר שעדיין קשה לי בגלל הלידה. התחושה שלי הייתה שהוא מנסה לסחוף אותי לאמירות שיוכחו שאני לא מתפקדת כראוי".

יחסי

ד"ר צבי גילת: "אנשים פונים לרווחה כדי לקבל סיוע כלכלי, והעובד הסוציאלי הוא המושע שלהם. הם מספרים לו על כל הקשיים, הכאבים. כל מה שאמרו בחדרי חדרים בדם לבם יצוטט בתסקירים שימליצו להוציא מידיהם את הילד"

עו"ד סגל-מקלים מארגון "טבקה" למען עולים מאתיופיה: "ההורה שמגיע אלינו לא תמיד מכין את השפה ואת משמעות הדברים. היה לנו מקרה של אם שרק אחרי שלושה דיונים הבינה שרוצים לקחת לה את הילדים. היא התחילה לבכות מול השופטת"

שפחות חר'הוריות". אליה, רואה חשבון במקצועו ומבקר חברות ממשלתיות, אומר כי אין כמעט נתונים מספ' ריים בעניין. "אף אחד בישראל לא יודע בדיוק כמה ילדים חיים היום מחוץ לביתם. זו מדינת הייטק, ואת יכולה להשיג כל נתון שרק תרצי בלחיצת כפתור, אבל לא את הנתונים הללו. זו מערכת שבנויה על הסתרה, משום שההחלטות המתקבלות בה הן שרירותיות. אם ייחשפו, תתגלה ערוות המערכת שנטפלת למשפחות קשות יום ואינה מנמקת את החלטותיה".

אליה אסף נתונים המצביעים על כך שבכרדים בהן הרמה הסוציו-אקונומית נמוכה, גדל בכל שנה מספר הילדים המוצאים מביתם. כל יישוב שברק דורג בסולם הרמה החברתית-כלכלית מ'1 עד 10. כך, למשל, מצא כי בקריית גת (רמה 4) ישנם 75 ילדים שאינם חיים בבתיהם - יחס של 15.63 יל' דים לכל 10 אלפים תושבים. ברעננה (רמה 8), לעומת זאת, שוהים 6 ילדים מחוץ לבתיהם - יחס של 0.75 ילדים לכל 10 אלפים תושבים. פערים דומים מצא בין לא מעט יישובי קצוות נוספים.

המצב גרוע אף יותר בקרב העולים החדשים. "מצב סוציו-אקונומי נמוך, יחד עם חוסר ידיעת השפה וחוסר היכרות של המנגנון הביורוקרטי, מביאים למצב של חוסר יכולת לשרוד", אומרת עו"ד יעל סגל-מקלים מארגון "טבקה", המגיש סיוע משפטי לעולים מאתיופיה.

בשנה שעברה החל הארגון לטפל בתיקים של הוצאת ילדים מבתיהם. "הבנו שיש תופעה של הוצאת ילדים בקלות בלתי נסבלת, פעמים רבות לא מסיבות ענייניות, ולא כשטובת הילד נלקחת בחשבון", מספרת סגל-מקלים. "לא פעם מתפתחת דינמיקה שלילית בין פקידת הסעד להורה, וזה מביא לקריאה לא נכונה של המפה על ידי פקידת הסעד שמחליטה על גורל הילד. ההורה שמגיע אלינו לא תמיד מכין את השפה ואת המשמעות של מה שנאמר לו על ידי הגור רמים המטפלים ובבית המשפט. היה לנו מקרה של אם לשניים שרק אחרי שלושה דיונים הבינה שעומדים לקחת ממנה את הילדים. היא התחילה לבכות שם מול השופטת. נדמה לי שזאת הייתה הפעם הראשונה שהשופטת שמה לב לאם. איך אפשר לנהל דיון הנוגע לדיני נפשות, כשהורים לא יודעים למי הם אמורים לפנות?"

"השופטת הזאת לא מבינה שברגע שמוציאים ילד אחד מהמשפחה, זה עניין של זמן עד שייצא הילד הבא. תחושת הכישלון של הורים יוצאי אתיופיה שילדיהם נלקחו מהם היא איומה, והם מתנתקים אוטומטית מהילד שהוצא מהבית".

ייסורי האם

דווקא היו לה, לפריי (שם בדוי), חיים לא רעים באתיופיה. היא למדה באוניברסיטה באדיס אבבה ודיברה כמה שפות. לישראל הגיעה לפני 11 שנים כאם חד-הורית עם ארבעה ילדים. כשה'

למחרת התייצבה אלונה בבית המשפט. היא הייתה בטוחה שמדובר בדיון לפתיחת 'תיק נז' קקות', אלא שהסיפור היה אחר לגמרי: "פתאום אני רואה את ההורים שלי, שאני לא בקשר איתם תקופה ארוכה. פקידה הסעד התחילו לדבר על תסקירים שכתבו עליי ולא ידעתי על קיומם, והכי נורא שהשופט אמר שהילדים לא יוכלו להיות איתי. הייתי בשוק. עד אז לא היה לי מושג ששאלת המשמורת על הפרק, הרגשתי שטמנו לי פת. שמשמשים במצוקה שלי כדי לקחת ממני את הילדים. אם הייתי יודעת, לא הייתי אומרת דבר לעובד הסוציאלי. הוא השתמש במילים שלי כדי לכתוב תסקיר נגדי".

עוד באותו הלילה ארוה אלונה שני תיקים ושלושה ילדים קטנים, עלתה לאוטובוס ונסעה לעיר קטנה בצפון. בכסף שנותר לה שכרה דירה קטנה. שלושה שבועות לאחר מכן היא הייתה בטוחה שהכל מאחוריה. שני הקטנים חזרו מהגן בו רשמה אותם מיד עם הגיעה לעיר, היא הש' כיבה את התניקות בעגלה ויצאה עם שלושתם לסופרמרקט השכונתי. כשהתכופפה להניח את החלב בעגלה הסתערו עליה שוטרים: "הם הצמידו אותי לקיר בפראות, הציגו בפני את התמונה שלי וצעקו 'זאת את?' כל האנשים מסביבנו הסתכלו. הילדים התחילו לבכות. אמרו שעוצרים אותי בעוון חטיפת קטינים".

באותו לילה נשלחה אלונה למעצר, משם שר חררה לאחר שחתמה על התחייבות שלא תתקרב לילדיה ללא אישור. "לא רציתי לחתום", היא אומרת, "אבל הוריעו לי שאם אסרב ישלחו אותי לנווה תרצה. את יודעת מה אמר עליי השופט בדיון שהיה לפני שבועיים? הוא אמר שאם הס' כמתי לחתום על צו כזה, כנראה שאני לא אאמ' טובה ולא כשירה לגרל ילדי".

הפגישה עם אלונה מדרכת. היא מגיעה ממרכז הקשר, שם פגשה את ילדיה כפי שהתיר השופט, פעם בשבוע. יחד איתה הביאה ילד קרוב מצויד בגיטרה. לבן הגדול היה יום הולדת והיא רצתה לעשות לו קצת שמח. יותר מהעצב גדול הבלבול. היא מסתובבת עם קלסר תפוח ממסמכים: חוות דעת, מכתבים מעורך הדין שה' קצה לה הסיוע המשפטי, צו הרחקה, תסקירים. אין לה מושג מה המשמעות של כל אחד מהם, היא רק רוצה את הילדים שלה בחזרה.

החלשים סובלים

יעקב אליה, מחבר הספר "ילדים רחוקים", הק' ריש פרק שלם למה שהוא מכנה "הרחקה שיטתית של ילדים עניים". אליה: "ברגע שהורה מרבר עם עובד רווחה, אוטומטית הוא הופך את הילד שלו לילד בסיכון. רוב הילדים המוצאים מבתיהם הינם משכבות חלשות. רוב הדיונים בוועדות ההחלטה הן על משפחות מאוכלוסיות חלשות מבחינה כלכלית וחברתית. חלק ניכר מהילדים שאינם חיים בבתיהם הם ילדים למ'

שמעון תגורי

צילום: אלכס קולומיסקי